

Mateusz Pszczyński¹

Konstytucyjne wartości u progu ery sztucznej inteligencji

Słowa kluczowe: sztuczna inteligencja, aksjologia konstytucji, konstytucjonalizm liberalny

Keywords: artificial intelligence, axiology of the constitution, liberal constitutionalism

Streszczenie

Artykuł prezentuje wartości konstytucyjne narażone na pogwałcenie ze strony rozwiązań wykorzystujących AI. W oparciu o metodę dogmatyczno-prawną poddano analizie poglądy polskiego prawa konstytucyjnego od przemian z 1989 r. W badaniu wpływu AI na przyjęte wartości wykorzystano literaturę przedmiotu, głównie z lat 2017–2020. Celem opracowania jest identyfikacja istotnych wartości konstytucyjnych narażonych na zagrożenia wynikające z rozwoju AI. Spośród wielu wartości konstytucyjnych wykazano, że kluczowe są godność człowieka oraz rządy prawa i demokracja jako najbardziej narażone na ingerencję ze strony AI. Przedstawiono przykłady ingerencji AI w wartości przynależne człowiekowi oraz powiązane z ideą demokratycznego państwa prawa. W konkluzji przyjęto, że nieuregulowane wykorzystywanie AI stwarza ryzyko naruszenia wartości konstytucyjnych.

Abstract

Constitutional values at the dawn of the AI era

The article presents constitutional values exposed to violation by solutions using AI. Based on the dogmatic-legal method, the views of Polish constitutional law since the 1989

¹ ORCID ID: 0000-0002-3654-1795, doktor, Katedra Prawa Administracyjnego, Instytut Nauk Prawnych, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Opole. E-mail: mpszczyński@uni.opole.pl.

changes were analysed. In the study of the impact of AI on the accepted values, the literature on the subject, mainly from 2017–2020, was used. The aim of the study is to identify significant constitutional values exposed to threats from the development of AI. Of the many constitutional values, it is shown that the key ones are human dignity and the rule of law and democracy as the most vulnerable to interference from AI. Examples of AI interference with human values and those related to the idea of a democratic state under the rule of law are presented. It concludes that unregulated use of AI poses a risk of violating constitutional values.

✱

I. Wstęp

Ze sztuczną inteligencją (AI) spotykamy się codziennie, przeglądając wiadomości w Internecie, sprawdzając pogodę w aplikacji, szukając orzeczenia. Rozwiązania AI pojawiają się w robotach sprzątających, autonomicznych samochodach a także aplikacjach oceniających wnioski kredytowe. Wykorzystanie sztucznej inteligencji wywołuje głębokie implikacje społeczno-ekonomiczne, intensywnie wpływa na nasze prawa i wolności, narusza wartości etyczne, społeczne i religijne. Przyglądając się relacji: sztuczna inteligencja – człowiek – państwo widać wyraźnie rysy, pęknięcia idące od podstawy po sam fryz. Celem artykułu jest identyfikacja wartości konstytucyjnych, które w zderzeniu z rozwiązaniami opartymi o sztuczną inteligencję najbardziej są narażone na naruszenie i pogwałcenie.

II. Sztuczna inteligencja

Definiowaniem sztucznej inteligencji zajmują się filozofowie², informatycy, prawnicy³, politycy. Za T. Mikolovem za sztuczną inteligencję można uznać system komputerowy, który wymaga jak najmniejszej ingerencji człowieka

² A. Przegalińska, *Sztuczna inteligencja, Nieludzka, Arcyludzka*, Kraków 2020, s. 43.

³ A. Chłopecki, *Sztuczna inteligencja – szkice prawnicze i futurologiczne*, Warszawa 2018, s. 5.

i jak najmniejszego czasu fizycznego na dostosowanie się do nowego, użytecznego zadania⁴. Innymi słowy, jest to taki system, który analizuje otoczenie i podejmuje autonomiczne lub częściowo autonomiczne działania w celu osiągnięcia określonych celów⁵. AI może samodzielnie zbierać dane, uczyć się na nich, analizować oraz wyciągać pewne wnioski, nie zawsze zgodne z tym jak interpretują je ludzie. Ponadto, może podejmować decyzje w czasie rzeczywistym, bez żadnej kontroli ze strony człowieka. Potencjalnie może stać się autonomicznym syntetycznym bytem, kierującym się swymi wartościami, które nie będą spójne z aksjologią człowieka i społeczeństw demokratycznych.

III. Wartości konstytucyjne

Dyskusja o wartościach konstytucyjnych szczególnego znaczenia nabrała po 1988 r., kiedy podjęto prace legislacyjne związane ze zmianą modelu ustrojowego oraz społecznego i gospodarczego. W ujęciu Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r.⁶ przyjęte wartości tworzące zręby państwa można zaliczyć do konstytucjonalizmu liberalnego. Cechami charakterystycznymi tego modelu są m.in. demokratyczny model państwa, rządy prawa, prawa człowieka czy gospodarka rynkowa. Przekładają się one na system wartości, bowiem nie ma możliwości zbudowania systemu prawa pozbawionego wartości akceptowanych społecznie i kulturowo. Konstytucja nie może być aksjologicznie neutralna, ponieważ wartości stanowią o jej treści⁷. Pluralistyczne podejście pozwala na szeroką akceptację tychże wartości. Jednocześnie aprobowane wartości legitymizują ustawę zasadniczą, wskazują kierunek legislacji oraz reguły odkodowywania norm prawnych. Konstytucyjne przepisy każdo-

⁴ T. Micolov, *Why is Defining Artificial Intelligence Important?*, „Special Issue „On Defining Artificial Intelligence” — Commentaries and Author’s Response”, *Journal of Artificial General Intelligence* 2020, nr 11(2), DOI: 10.2478/jagi-2020-0003, s. 49.

⁵ Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on Artificial Intelligence for Europe, Brussels 25.4.2018 COM(2018) 237 final.

⁶ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483).

⁷ P. Winczorek, *Dyskusje konstytucyjne*, Warszawa 1996, s. 117; H. Suchocka, *Aktualność wartości chronionych przez konstytucję z 1997 r.*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2018, nr XL, s. 49–63.

razowo zawierają uzasadnienie aksjologiczne, a przy tym determinują relacje pierwszeństwa między poszczególnymi normami konstytucyjnymi⁸. Taka zależność buduje strukturę hierarchiczną oraz pozwala na budowanie spójnego systemu normatywnego. Należy się zgodzić z Z. Ziemińskim, że jednym z warunków efektywności systemu prawa jest jego spójność zarówno w sensie formalnym, jak i aksjologicznym tak, by można realizować normy prawne w oparciu o określone wartości⁹. Zatem wartości konstytucyjne są ważnym i kluczowym elementem całej architektury prawa obowiązującej w danym kraju. Jednocześnie pozwalają na odkodowywanie norm prawnych wynikających z różnych aktów normatywnych, a zwłaszcza na przeniesienie tychże do ustawodawstwa zwykłego. W takim ujęciu obowiązująca ustawa zasadnicza „(...) tworzy obiektywny porządek wartości”¹⁰, definiując je oraz pewien układ.

Wartości konstytucyjne można uznawać za synonim pojęcia zasad konstytucyjnych¹¹. Takie ujęcie jest pewnym uproszczeniem, jednakże dopuszczanym w literaturze¹² oraz pozwalającym na dalsze wykorzystanie koncepcji wartości jako zasad do rozważań nad relacją aksjologii konstytucyjnej oraz sztucznej inteligencji.

IV. Typologia wartości konstytucyjnych

Wartością najbardziej elementarną, wedle Z. Ziemińskiego, jest zapewne wolność działania jednostki, która to podlega ograniczeniu przez wolność działania innych jednostek. Z wolności wypływa równość wobec prawa, z którą z kolei spleciona jest sprawiedliwość w sferze stosunków społecznych. Nadrzędną wartością jest godność osobista, obejmująca także bezpieczeństwo osobiste i socjalne, poszanowanie poglądów i prawo do samorealizacji, w tym także w obszarze politycznym¹³. Z kolei M. Piechowiak jako zasady stanowiące podstawę Rzeczypospolitej wskazuje przyrodzoną godność, pra-

⁸ M. Florczak-Wątor, *Horyzontalny wymiar praw konstytucyjnych*, Kraków 2014, s. 225.

⁹ Z. Ziemiński, *Wartości konstytucyjne, Zarys problematyki*, Warszawa 1993, s. 7.

¹⁰ Wyrok TK z 8 lipca 2008 r., sygn. P 36/07.

¹¹ M. Florczak-Wątor, op.cit., s. 230.

¹² P. Tuleja, *Zasady konstytucyjne*, [w:] *Konstytucjonalizacja zasad i instytucji ustrojowych*, red. P. Sarnecki, Warszawa 1997, s. 14.

¹³ Z. Ziemiński, op.cit., s. 57–59.

wo do wolności i obowiązek solidarności¹⁴, uzupełniając je prawami wywodzonymi z Preambuły: wolnością i sprawiedliwością, współdziałaniem władz, dialogiem społecznym oraz zasadą pomocniczości¹⁵.

W ocenie Trybunału Konstytucyjnego centralną pozycję konstytucyjnych wartości zajmują wolności i prawa jednostki z pryncypalną zasadą przyrodzonej i niezbywalnej godności człowieka¹⁶. M. Granat określa godność człowieka, jako wartość konstytucyjną oraz normę konstytucyjną¹⁷. Jest ona silnie sprzężona z wolnościami i prawami człowieka i ukierunkowuje ich wykładnię i interpretację¹⁸. Naruszenie tej wartości w związku z posługiwaniem się AI jest niemalże równoważne z nadszarpnięciem wolności i praw jednostki. Korelacja godności ludzkiej z innymi wartościami obliguje do zwrócenia szczególnej uwagi na ryzyka związane z wykorzystaniem AI.

Obok wartości związanych z jednostką w literaturze wymieniane są wartości instytucjonalne, takie jak gwarancja demokratycznego modelu państwa¹⁹, podział władzy, konstytucyjny porządek prawny²⁰, niepodległość i suwerenność Ojczyzny²¹. Z kolei P. Nemitz w kontekście coraz większego wpływu AI na współczesne społeczeństwo wskazuje na triadę wartości konstytucyjnych, którą należy wzmacniać i chronić, a mianowicie rządy prawa, demokrację oraz prawa człowieka²².

Opierając się o doktrynę prawa konstytucyjnego należy uznać, że wartościami istotnymi z punktu widzenia przyjętego modelu państwa demokracji liberalnej są rządy prawa, system demokratyczny. Dlatego ważnym jest usta-

¹⁴ M. Piechowiak, *Aksjologiczne podstawy polskiego prawa (rozdz. III)*, [w:] *Synteza prawa polskiego od 1989 roku*, red. T. Guz, J. Głuchowski, M. Pałubska, Warszawa 2013, s. 55–56.

¹⁵ *Ibidem*, s. 52.

¹⁶ Wyrok TK z 23 marca 1999 r. sygn. K. 2/98.

¹⁷ M. Granat, *Godność człowieka z art. 30 Konstytucji RP jako wartość i jako norma prawna*, „Państwo i Prawo” 2014, nr 8, s. 14–16.

¹⁸ M. Granat, *op.cit.*, s. 8.

¹⁹ M. Piechowiak, *op.cit.*, s. 59.

²⁰ M. Kordela, *Zarys typologii uzasadnień aksjologicznych w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, Bydgoszcz 1993, s. 23–29, 55.

²¹ B. Szlachta, *Aksjologia Konstytucji RP z 1997 roku. Perspektywa badacza myśli politycznej*, „Przegląd Sejmowy” 2017, z. 6, s. 130.

²² P. Nemitz, *Constitutional democracy and technology in the age of artificial intelligence*, „Philosophical Transactions of the Royal Society A: Mathematical, Physical and Engineering Sciences” 2018, No. 376 (2133). DOI: 10.1098/rsta.2018.0089.

lenie, na czy i jakie ryzyko są narażone te wartości konstytucyjne w kontekście rozwoju sztucznej inteligencji i wykorzystywanie jej rozwiązań przez państwa oraz sektor prywatny.

V. AI a godność, demokracja i rządy prawa

Jednym z najczęściej wymienianych zagrożeń jakie za sobą niesie AI jest ingerencja w prywatność jednostki. Wytrenowanie sztucznej inteligencji wymaga wielu tysięcy danych – BIG Data – związanych z aktywnością człowieka, są one bowiem paliwem dla dalszego rozwoju i funkcjonowania AI. Wykorzystanie AI „nasila i wykładniczo zwielokrotnia istniejące tendencje do nadmiernego gromadzenia danych i wykorzystywania ich do niezamierzonych celów, o których użytkownicy nie zostali poinformowani w momencie ich gromadzenia”²³. AI analizuje obraz z kamer umieszczonych w telefonach, laptopach, na ulicach miast, dane o ruchach swoich użytkowników – co oglądają, co czytają, o czym rozmawiają lub piszą, czego szukają, gdzie przebywają w danym momencie²⁴. Aplikacje komunikujące się z nami rozpoznają nasz głos, mimikę, sposób ruszania myszką, co w zebraniu z innymi danymi umożliwia ustalenie ludzkiej osobowości²⁵. Algorytmy potrafią doszukać się korelacji w mikrośladach, do tej pory niedostrzegalnych przez ludzi, jak np. orientacji seksualnej w oparciu o zdjęcia²⁶. Można wykorzystać AI jako narzędzie socjotechniczne – sprawiając, by ludzie zachowywali się zgodnie z prawem, by byli „dobrymi obywatelami”²⁷. Jednak stosowanie tej technolo-

²³ K. Manheim, L. Kaplan, *Artificial Intelligence: Risks to Privacy and Democracy*, „The Yale Journal Of Law & Technology” 2019, vol. 21, s. 121.

²⁴ C. Ratti, D. Helbing, *The Hidden Danger of Big Data*, [w:] *Towards Digital Enlightenment Essays on the Dark and Light Sides of the Digital Revolution*, Springer 2019, s. 22.

²⁵ W. Youyou, M. Kosinski, D. Stillwel, *Computers judge personalities better than humans*, „Proceedings of the National Academy of Sciences” Jan 2015, nr 112 (4) s. 1036–1040; DOI: 10.1073/pnas.1418680112, <https://www.pnas.org/content/pnas/112/4/1036.full.pdf>. (30.03.2020).

²⁶ M. Kosinski M., Y. Wang, *Deep neural networks are more accurate than humans at detecting sexual orientation from facial images*, „Journal of Personality and Social Psychology” 2018, 114 (2), s. 246–257.

²⁷ A. Kaplan, *Chapter 9 Artificial intelligence, social media, and fake news: is this the end of democracy?*, [w:] *Digital transformation in media & society*, ed. A.A. Gül, Y.D. Ertürk, P. Elmer,

gii prowadzi do totalnego odarcia człowieka z prywatności oraz permanentnej i wszechobecnej kontroli jego zachowań. Ponadto szerokie wykorzystanie niestrukturyzowanych danych oraz odrzucenie fundamentalnych praw człowieka prowadzi często do dyskryminacji²⁸, rasizmu²⁹, segregacji rasowej w dostępie do dóbr ekonomicznych³⁰. Kolejnym przykładem naruszenia praw człowieka jest szpiegowanie mieszkańców ubogich dzielnic przez system SyRI wykorzystywany administrację w Holandii³¹.

Niewątpliwie działania te głęboko naruszają prawo do prywatności, ingerują w jego zachowanie, są przejawem nietolerancji czy segregacji. Nie można zatem uznać rozwiązań technicznych, które gwałcą godność człowieka. Korelacja tej wartości konstytucyjnej z prawami jednostki skutkuje uznaniem, że erozja godności ludzkiej, pierwotnej wobec samego prawa, skutkować będzie niszczeniem całego systemu prawa w państwie demokratycznym. Dlatego też tak istotna jest jej ochrona przez rozwiązaniami AI ją naruszającymi.

Obok naruszania godności ludzkiej rozwiązania oparte o AI wpływają na wybory o charakterze ideowym i politycznym, a tym samym ingerują w przyjęty system demokratyczny. Badania wyraźnie wskazują, że oparte o AI media społeczne prowadzą do wysoce niepożądanych zachowań uczestników dyskursu politycznego³². Ponadto spersonalizowane wiado-

<https://westminsterresearch.westminster.ac.uk/download/cf99c72689c33eacd4e7cc8ad5680d-1c0e939e2a2b9d3ffff86b6693c213a815/4794770/2B799F5AB7A14F628F90BFC458B38029.pdf#page=165>, s. 153 (30.03.2021).

²⁸ J. Angwin, J. Larson, S. Mattu, et al. *Machine bias*, „ProPublica” 2016, <https://www.propublica.org/article/machine-bias-risk-assessments-in-criminal-sentencing> (16.03.2021).

²⁹ A. Monea, *Race and Computer Vision*, [w:] *The Democratization of Artificial Intelligence Net Politics in the Era of Learning Algorithms*, red. A. Sudmann, Bielefeld 2019, DOI: 10.14361/9783839447192-012, DOI: 10.14361/9783839447192/html (30.03.2021); T. Gebru, *Race and Gender*, [w:] *Oxford Handbook on AI Ethics*, red. M.D. Dubber, F. Pasquale, S. Das, New York 2020, <https://arxiv.org/abs/1908.06165> (5.03.2021).

³⁰ C. O’Neil, *Weapons of math destruction: How big data increases inequality and threatens democracy*, b.m. 2017, s. 141 i n.

³¹ <https://www.dutchnews.nl/news/2020/02/governments-fraud-algorithm-syri-breaks-human-rights-privacy-law/>. (30.01.2021).

³² M. Goyanes, P. Borah, H.G. de Zuñiga, *Social media filtering and democracy: Effects of social media news use and uncivil political discussions on social media unfriending*, „Computers in Human Behavior” 2021, vol. 120, DOI: 10.1016/j.chb.2021.106759 (30.03.2021).

mości polityczne tworzą bańkę informacyjną, która staje się naszym „więzieniem”³³. Jeśli dodamy to tego manipulację reklamami i komunikatami politycznymi³⁴, publikowanie *fake newsów*³⁵, to widać wyraźnie negatywny wpływ systemów AI na nasze wybory polityczne. Afera Cambridge Analytica związana z profilowaniem wyborców w oparciu o dane z Facebooka na potrzeby elekcji prezydenckiej w USA w 2016 r. oraz referendum w sprawie Brexitu w Wielkiej Brytanii³⁶ dobitnie pokazuje problem nie tylko aksjologiczny, ale również prawny. Kampanii politycznych nie wygrywa się dziś przez osobisty kontakt z wyborcami kandydatów na najważniejsze urzędy publiczne. Fałszywa notka spotęgowana przez algorytmy może doprowadzić do zwycięstwa lub przegranej. Wzmacnianie głosów populistycznych, autorytarnych i antysystemowych opiera się o analizę ludzkich emocji dokonywaną przez algorytmy. Efekt emocjonalnego społecznego domina³⁷ przekłada się na zaangażowanie się w dyskusję i „klikalność” w daną informację czy post, co z kolei wpływa pośrednio na zysk platform internetowych. Algorytmy grają naszymi uczuciami przez co nie tylko naruszają naszą godność, ale również naruszają standardy demokratyczne. Heroldzi antydemokratycznych idei za pomocą sztucznej in-

³³ D. Helbing, B. Frey, G. Gigerenzer et al, *Will democracy survive big data and artificial intelligence?*, „Scientific American”, 25 luty 2017, b.nr. <https://www.scientificamerican.com/article/will-democracy-survive-big-data-and-artificial-intelligence> (30.03.2021).

³⁴ R.M. Bond, C.J. Fariss, J.J. Jones, A.D.I. Kramer, C. Marlow, J.E. Settle, J.H. Fowler, *A 61-million-person experiment in social influence and political mobilization*, „Nature” 2012, No. 489(7415), s. 295–8, DOI: dx-1doi-org-1000039zs0708.han.uni.opole.pl/10.1038/nature11421 (30.03.2021).

³⁵ K.A. Pantsev, *The Malicious Use of AI-Based Deepfake Technology as the New Threat to Psychological Security and Political Stability*, [w:] *Cyber Defence in the Age of AI, Smart Societies and Augmented Humanity. Advanced Sciences and Technologies for Security Applications*, red. H. Jahankhani, S. Kendzierskyj, N. Chelvachandran, J. Ibarra, Springer 2020, Cham. DOI: 10.1007/978-3-030-35746-7_3; A.K. Cybenko, G. Cybenko, *AI and Fake News*, „IEEE Intelligent Systems”, vol. 33, No. 5, pp. 1–5, 1 Sept.-Oct. 2018, DOI: 10.1109/MIS.2018.2877280.

³⁶ <https://www.theguardian.com/news/2018/mar/17/cambridge-analytica-facebook-influence-us-election> (10.03.2021).

³⁷ A.D.I. Kramer, J.E. Guillory, J.T. Hancock, *Experimental evidence of massive-scale emotional contagion through social networks*, „Proceedings of the National Academy of Sciences” 2014, vol 111, no 24, https://www.pnas.org/content/pnas/111/24/8788.full.pdf?ref=hpver.com&utm_source=hpver.com&utm_medium=website (20.03.2021).

teligencji coraz łatwiej są w stanie manipulować wyborami oraz podważać demokratyczne instytucje i wartości.

Głęboka analiza danych, np. na potrzeby ochrony zdrowia, może pomóc w organizacji systemu zdrowotnego, znalezieniu lepszych leków lub postawienia diagnozy. Jednocześnie te same dane można wykorzystać do oceny ryzyka ubezpieczenia skutkującego podniesieniem składki lub wykluczeniem z systemu ubezpieczeń zdrowotnych. Rozległa wiedza o nas samych, naszych lękach i skrywanych tajemnicach w kontekście automatycznej analizy, oraz ustalanie korelacji dostrzegalnych tylko dla AI, powoduje obawy co do szerokiego użycia nowych technologii. Wykorzystanie danych bez ram prawnych i etycznych, automatyczne podejmowanie decyzji (*automatic decision making* – ADM) bez należytego wytłumaczenia i uzasadnienia oraz szkolenie AI w oparciu o tendencyjne i niepełne dane, prowadzić może do głębokiej ingerencji w prawa człowieka. Dotyczyć to może nie tylko naruszenia naszej prywatności, ale również dyskryminacji ze względu na rasę, kolor skóry, wyznawane poglądy etyczne, religijne i polityczne, seksualność. Nieskrępowane wykorzystanie BIG Data w połączeniu z *nudgingiem* (masowym sterowaniem społeczeństwem) oraz perswazyjnym przetwarzaniem danych³⁸ stanowią zagrożenie dla instytucji demokratycznych. Ponadto systemy cybernetyczne sprzyjają nie tylko wzrostowi kontroli, ale również odchodzeniu od deliberatywnego i demokratycznego procesu podejmowania decyzji przez obywateli. Jest to konsekwencją koncentracji zbierania danych, dysponowania nimi oraz podejmowania decyzji na ich podstawie³⁹. W erze przed AI niezbędne było dzielenie się władzą, w erze AI dyskurs publiczny może okazać się, że nie jest już potrzebny. Państwo, wykorzystując swe prerogatywy legislacyjne oraz polityczne jest w stanie skutecznie przeciwstawić się procesowi zawłaszczania demokracji przez AI. Jednocześnie chroniąc istotę demokratycznego państwa, broni samo siebie przez upadkiem i erozją.

Według L. Kapplana i K. Manheima sam schemat funkcjonowania AI podważa filary demokracji – równość, sprawiedliwy proces oraz wolność gospodarczą. Jest to spowodowane brakiem transparentności, odpowiedzialności

³⁸ D. Helbing, B. Frey, G. Gigerenzer et al, op.cit.

³⁹ Y.N. Harari, *Why Technology Favors Tyranny? Is democracy dying?* „The Atlantic”, October 2018. <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2018/10/youval-noah-harari-technology-tyranny/568330> (20.03.2021).

i sprawiedliwości ze strony „neutralnych maszyn”⁴⁰. Badacze i użytkownicy mają duży problem z wskazaniem okoliczności, na podstawie których zostało podjęte negatywne rozstrzygnięcie np. w sprawie kredytu lub wytypowania osoby podejrzanej o morderstwo. Jest to spowodowane m.in. wykorzystaniem błędnych, nieaktualnych, dyskryminujących danych⁴¹. Maszynowe uczenie sztucznej inteligencji opiera się na poddaniu nieposortowanych danych analizie, podczas której algorytm sam dokonuje klasyfikacji i porządkowania. Pojawia się ryzyko czarnej skrzynki, do której nie jesteśmy w stanie zajrzeć i wytłumaczyć, dlaczego przyjęto konkretne rozwiązanie⁴². Zalety AI, jakim są analiza danych niestrukturyzowanych, wyciąganie wniosków z niedostrzegalnych przez ludzi związków są jednocześnie wadą. Nie umiemy, na razie, wytłumaczyć zależności wychwytywanych przez AI, a zatem jest to dla nas niejasne i dyskusyjne. Dzieje się tak zwłaszcza w sytuacji, gdy AI dotyczy spraw związanych z wartościami rudymenarnymi w państwach demokratycznych, jak choćby godność, niedyskryminacja, czy też prawo do wolności wypowiedzi. Dlatego też instytucje demokratyczne wymagają szczególnej ochrony i uwagi w procesie stosowania AI oraz położenia nacisku na budowanie transparentnych rozwiązań opartych o sztuczną inteligencję.

VI. Podsumowanie

Wybór narzędzi informatycznych, języka programowania, konkretnych rozwiązań technologicznych w związku z projektowaniem i przygotowaniem rozwiązań AI do naszych potrzeb wpływa na ludzkie wartości pod wieloma względami⁴³. Głęboka ingerencja w prywatność, dyskryminacja, rasizm, manipulowanie emocjami i wyborami, a także szeroka inwigilacja w sposób dobitny pokazują, że myślące maszyny nie są neutralne w swej istocie. Sztuczna inteligencja ma kłopoty z działaniem w oparciu o przyjętą aksjologię, która

⁴⁰ K. Manheim, L. Kaplan, op.cit., s. 106.

⁴¹ C. O’Neil, op.cit., s. 141 i n.

⁴² Yu R., Ali G., *What’s Inside the Black Box? AI Challenges for Lawyers and Researchers*, „Legal Information Management” 2019, nr 19(1), s. 2–13, DOI: 10.1017/S1472669619000021.

⁴³ T. Zalewski, *Cyfrowa transformacja a wartości*, <https://digitalbabel.legal/digitalizacja/cyfrowa-transformacja-a-wartosci> (16.03.2021).

podobnie jak etyka, jest trudna do przełożenia na język cyfrowy. Szerokie, niczym nieskrępowane wykorzystywanie nowych technologii, których motorem jest zysk, a napędzają je dane o nas samych, stwarza ryzyko naruszenia wartości konstytucyjnych. Narażone są m.in. godność ludzka, brak dyskryminacji ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, religię lub wierzenia, niepełnosprawność, wiek lub orientacja seksualna, prawo do życia prywatnego, prawo do sprawiedliwego i rzetelnego procesu. Równoległe naruszenie tych wartości przez AI jest pogwałceniem wartości o charakterze instytucjonalnym, takimi jako demokracja i rządy prawa. Państwo winno mieć świadomość, że kluczowe znaczenie w rozwoju AI ma ochrona wartości istotnych dla człowieka, zwłaszcza tych zdefiniowanych w Konstytucji.

Literatura

- Angwin J., Larson J., Mattu S., et al. *Machine bias*, „ProPublica” 2016, <https://www.propublica.org/article/machine-bias-risk-assessments-in-criminal-sentencing>.
- Bond R.M., Fariss C.J., Jones J.J., Kramer A.D.I., Marlow C., Settle J.E., Fowler J.H., *A 61-million-person experiment in social influence and political mobilization*, „Nature” 2012, No. 489(7415), DOI: [dx-1doi-1org-1000039zs0708.han.uni.opole.pl/10.1038/nature11421](https://doi.org/10.1038/nature11421).
- Chłopecki A., *Sztuczna inteligencja – szkice prawnicze i futurologiczne*, Warszawa 2018.
- Cybenko A.K., Cybenko G., *AI and Fake News*, „IEEE Intelligent Systems”, vol. 33, No. 5, wrzesień–październik 2018, DOI: [10.1109/MIS.2018.2877280](https://doi.org/10.1109/MIS.2018.2877280).
- Dynamika wartości w prawie*, red. K. Pałeczki, Kraków 1997.
- Florczak-Wątor M., *Horyzontalny wymiar praw konstytucyjnych*, Kraków 2014.
- Gebru T., *Race and Gender*, [w:] *Oxford Handbook on AI Ethics*, red. M.D. Dubber, F. Pasquale, S. Das, New York 2020, <https://arxiv.org/abs/1908.06165>.
- Goyanes M., Borah P., de Zúñiga H.G., *Social media filtering and democracy: Effects of social media news use and uncivil political discussions on social media unfriending*, „Computers in Human Behavior” 2021, vol. 120, DOI: [10.1016/j.chb.2021.106759](https://doi.org/10.1016/j.chb.2021.106759).
- Granat M., *Godność człowieka z art. 30 Konstytucji RP jako wartość i jako norma prawna*, „Państwo i Prawo” 2014, nr 8.
- Harari, Y.N., *Why Technology Favors Tyranny? Is democracy dying?*, „The Atlantic”, październik 2018, <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2018/10/yuval-noah-harari-technology-tyranny/568330>.

- Helbing D., Frey B., Gigerenzer G., et al, *Will democracy survive big data and artificial intelligence?*, „Scientific American”, 25 luty 2017, brak nr, <https://www.scientificamerican.com/article/will-democracy-survive-big-data-and-artificial-intelligence>.
- Kaplan A., *Chapter 9 Artificial intelligence, social media, and fake news: is this the end of democracy?*, [w:] *Digital transformation in media & society*, ed. A.A. Gül, Y.D. Ertürk, P. Elmer, <https://westminsterresearch.westminster.ac.uk/download/cf99c72689c33eacd4e7cc8ad5680d1c0e939e2a2b9d3ffff86b6693c213a815/4794770/2B799F5AB7A14F628F90BFC458B38029.pdf#page=165>.
- Kordela M., *Zarys typologii uzasadnień aksjologicznych w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, Bydgoszcz 1993.
- Kosinski M., Wang M.Y., *Deep neural networks are more accurate than humans at detecting sexual orientation from facial images*, „Journal of Personality and Social Psychology” 2018, nr 114 (2).
- Kramer A.D.I., Guillory J.E., Hancock J.T., *Experimental evidence of massive-scale emotional contagion through social networks*, „Proceedings of the National Academy of Sciences” 2014, vol. 111, no. 24, https://www.pnas.org/content/pnas/111/24/8788.full.pdf?ref=hyper.com&utm_source=hyper.com&utm_medium=website.
- Manheim K., Kaplan L., *Artificial Intelligence: Risks to Privacy and Democracy*, „The Yale Journal Of Law & Technology” 2019, vol. 21.
- Mikolov T., *Why is Defining Artificial Intelligence Important?*, „Special Issue „On Defining Artificial Intelligence” – Commentaries and Author’s Response”, „Journal of Artificial General Intelligence” 2020, nr 11(2), DOI: 10.2478/jagi-2020-0003.
- Monea A., *Race and Computer Vision*, [w:] *The Democratization of Artificial Intelligence Net Politics in the Era of Learning Algorithms*, red. A. Sudmann, Bielefeld 2019, DOI: 10.14361/9783839447192-012, DOI: 10.14361/9783839447192/html.
- Nemitz P., *Constitutional democracy and technology in the age of artificial intelligence*, „Philosophical Transactions of the Royal Society A: Mathematical, Physical and Engineering Sciences” 2018, No. 376 (2133). DOI: 10.1098/rsta.2018.0089.
- O’Neil C., *Weapons of math destruction, How Big Data increases inequality and threatens democracy*, bm 2017.
- Pantserev K.A., *The Malicious Use of AI-Based Deepfake Technology as the New Threat to Psychological Security and Political Stability*, [w:] *Cyber Defence in the Age of AI, Smart Societies and Augmented Humanity. Advanced Sciences and Technologies for Security Applications*, red. H. Jahankhani, S. Kendzierskyj, N. Chelvachandran, J. Ibarra, Springer 2020, Cham. DOI: 10.1007/978-3-030-35746-7_3.
- Piechowiak M., *Aksjologiczne podstawy polskiego prawa (rozdz. III)*, [w:] *Synteza prawa polskiego od 1989 roku*, red. T. Guz, J. Głuchowski, M. Pałubska, Warszawa 2013.
- Przegalińska A., *Sztuczna inteligencja, Nieludzka, Arcyludzka*, Kraków 2020.

- Ratti C., Helbing D., *The Hidden Danger of Big Data*, [w:] *Towards Digital Enlightenment Essays on the Dark and Light Sides of the Digital Revolution*, Springer 2019.
- Sokolewicz W., *Konstytucjonalizm europejski i przyszła polska konstytucja*, „Państwo i Prawo” 1992, z. 8.
- Suchocka H., *Aktualność wartości chronionych przez konstytucję z 1997 r.*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2018, nr XL.
- Szlachta B., *Aksjologia Konstytucji RP z 1997 roku. Perspektywa badacza myśli politycznej*, „Przegląd Sejmowy” 2017, z. 6.
- Tuleja P., *Zasady konstytucyjne*, [w:] *Konstytucjonalizacja zasad i instytucji ustrojowych*, red. P. Sarnecki, Warszawa 1997.
- Winczorek P., *Dyskusje konstytucyjne*, Warszawa 1996.
- Youyou W., Kosinski M., Stillwel D., *Computers judge personalities better than humans*, „Proceedings of the National Academy of Sciences” Jan 2015, nr 112 (4), DOI: 10.1073/pnas.1418680112, <https://www.pnas.org/content/pnas/112/4/1036.full.pdf>.
- Yu R., Ali G., *What’s Inside the Black Box? AI Challenges for Lawyers and Researchers*, „Legal Information Management” 2019, 19(1), DOI: 10.1017/S1472669619000021.
- Zalewski T., *Cyfrowa transformacja a wartości*, <https://digitalbabel.legal/digitalizacja/cyfrowa-transformacja-a-wartosci>.
- Ziemiński Z., *Wartości konstytucyjne, Zarys problematyki*, Warszawa 1993.